

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

17 juli 2002

VOORSTEL VAN BIJZONDERE WET

**tot wijziging van de bijzondere wet van
8 augustus 1980 tot hervorming
der instellingen alsmede van de bijzondere
wet van 12 januari 1989 met betrekking tot
de Brusselse Instellingen, teneinde de
stemgerechtigde leeftijd voor de
gewestverkiezingen te verlagen tot 16 jaar**

(ingediend door de dames Zoé Genot en
Kristien Grauwels)

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

17 juillet 2002

PROPOSITION DE LOI SPÉCIALE

**modifiant la loi spéciale
du 8 août 1980
de réformes institutionnelles et
la loi spéciale du 12 janvier 1989
relative aux institutions bruxelloises,
en vue d'abaisser le droit de vote
à 16 ans pour les élections régionales**

(déposée par Mme Zoé Genot et
Kristien Grauwels)

SAMENVATTING

Dit wetsvoorstel, dat ertoe strekt de door diverse jongerenadviesorganen terzake geformuleerde conclusies te verankeren, maakt deel uit van een geheel van voorstellen die tot doel hebben de stemgerechtigde leeftijd voor de provincie- en gemeenteraadsverkiezingen, de gewest- en gemeenschapsverkiezingen, de Europese en parlementsverkiezingen, te verlagen tot 16 jaar. In de ogen van de indieners van het voorstel, sluit een en ander perfect aan bij de grondig gewijzigde betrokkenheid van de jongeren bij onze samenleving. Het voorstel wil dan ook voor de jongeren het recht verankeren om deel te nemen aan de besluitvorming over aangelegenheden die hen aanbelangen.

Dit voorstel omvat, voor de gewest- en gemeenschapsverkiezingen, die aspecten van de voorgestelde hervorming die een bijzondere wet vereisen.

RÉSUMÉ

La présente proposition, qui tend à consacrer les conclusions formulées par différents organes consultatifs de la jeunesse, fait partie d'un ensemble de propositions ayant pour objet d'abaisser le droit de vote à 16 ans pour les élections communales, provinciales, régionales, communautaires, législatives et européennes. Elle participe, aux yeux de ses auteurs, d'une profonde modification des conditions d'implication des jeunes dans la société et entend consacrer le droit pour les jeunes de participer au processus de prise de décisions qui les concernent.

La présente proposition reprend, en ce qui concerne les élections régionales et communautaires, les aspects de la réforme proposée qui nécessitent une loi spéciale.

AGALEV-ECOLO	:	Anders gaan leven / Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales	
CD&V	:	Christen-Democratisch en Vlaams	
FN	:	Front National	
MR	:	Mouvement Réformateur	
PS	:	Parti socialiste	
cdH	:	Centre démocrate Humaniste	
SP.A	:	Socialistische Partij Anders	
VLAAMS BLOK	:	Vlaams Blok	
VLD	:	Vlaamse Liberalen en Democraten	
VU&ID	:	Volksunie&ID21	

Afkortingen bij de nummering van de publicaties :		Abréviations dans la numérotation des publications :	
DOC 50 0000/000 :	Parlementair document van de 50e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer	DOC 50 0000/000 :	Document parlementaire de la 50e législature, suivi du n° de base et du n° consécutif
QRVA :	Schriftelijke Vragen en Antwoorden	QRVA :	Questions et Réponses écrites
CRIV :	Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaald beknopt verslag van de toespraken (op wit papier, bevat ook de bijlagen)	CRIV :	Compte Rendu Intégral, avec à gauche, le compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (sur papier blanc, avec les annexes)
CRIV :	Voorlopige versie van het Integraal Verslag (op groen papier)	CRIV :	Version Provisoire du Compte Rendu intégral (sur papier vert)
CRABV :	Beknopt Verslag (op blauw papier)	CRABV :	Compte Rendu Analytique (sur papier bleu)
PLEN :	Plenum (witte kaft)	PLEN :	Séance plénière (couverture blanche)
COM :	Commissievergadering (beige kaft)	COM :	Réunion de commission (couverture beige)

Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers Bestellingen : Natieplein 2 1008 Brussel Tel. : 02/ 549 81 60 Fax : 02/549 82 74 www.deKamer.be e-mail : publicaties@deKamer.be	Publications officielles éditées par la Chambre des représentants Commandes : Place de la Nation 2 1008 Bruxelles Tél. : 02/ 549 81 60 Fax : 02/549 82 74 www.laChambre.be e-mail : publications@laChambre.be
--	---

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

In mei vond in de Senaat, onder het «bescherm-vrouwschap» van Hare Koninklijke Hoogheid prinses Mathilde, een vergadering plaats van het jongeren-parlement, waaraan jongeren tussen 12 en 18 jaar deelnamen. Op die bijeenkomst keurde het jongeren-parlement een resolutie goed waarin zij eisen dat alle jongeren vanaf 16 jaar en ongeacht hun nationaliteit, op alle niveaus stemrecht zouden krijgen.

Al in juni 1997 had de Franstalige *Conseil de la jeunesse*, het officiële adviesorgaan waarin 83 jongeren-organisaties van alle politieke, levensbeschouwelijke en godsdienstige gezindten vertegenwoordigd zijn, met een overgrote meerderheid voor de verlaging van de stemgerechtigde leeftijd gepleit.

We krijgen bijgevolg een buitenkans om niet opnieuw een belangrijke gelegenheid te laten voorbijgaan om een groter aantal jongeren uit ons land dichterbij onze samenleving te betrekken.

Al te vaak fungeren jongeren immers als democratisch schaamlapje, gelden ze als bevoorrechte publicitaire doelgroep of worden ze beschouwd als potentiële delinquenten die «begeleid» moeten worden. Zelden ziet men hen als mensen die zelf hun eigen toekomst kunnen uitbouwen.

Vormen van politieke onrechtvaardigheid en van sterk oprukkende onverdraagzaamheid die de democratie in gevaar dreigen te brengen, zijn evenwel van alle tijden en van alle continenten. Overal en altijd werkte dat als een voedingsbodem voor jongeren, die zich daardoor bewust aangesproken voelden op de rol die ze als actief bij de samenleving betrokken burgers moesten spelen. Zeer onlangs nog werd dat in Frankrijk geïllustreerd door de campagne die scholieren er voerden om opnieuw de politieke betrokkenheid te verhogen en de burgerzin aan te scherpen.

En het gaat toch niet aan die «jongeren» alleen in acute crisissituaties als burgers te beschouwen, of te stellen dat hun begripsvermogen om in te zien wat politiek echt op het spel staat, tot enkele grote wereldproblemen beperkt zou blijven. Wij dachten dat zulks niét het geval is. Wij willen dan ook een krachtig signaal uitzenden om uiting te geven aan het vertrouwen dat wij in de jonge burger stellen, en aan het feit dat wij hem als zodanig erkennen.

DÉVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

L'assemblée des jeunes de 12 à 18 ans, réunis au Sénat sous le « marrainage » de Son Altesse la Princesse Mathilde, a récemment adopté à l'unanimité une résolution réclamant « le droit de vote pour tous dès l'âge de 16 ans, à tous les niveaux, et quelle que soit leur nationalité ».

Dès juin 1997, le Conseil de la jeunesse d'expression française, organe consultatif officiel composé des 83 organisations de jeunesse de toutes tendances politiques, philosophiques ou religieuses, s'était positionné à une très large majorité en faveur de cet abaissement de l'âge du vote.

Nous avons donc une opportunité de ne pas rater une nouvelle fois un rendez-vous important avec la jeunesse de notre pays, un rendez-vous qui favorisera la participation et l'implication d'un plus grand nombre au sein de notre société.

Trop souvent en effet, le jeune est uniquement considéré comme un alibi démocratique, comme une cible publicitaire privilégiée ou comme un délinquant potentiel qu'il faut « encadrer », mais rarement comme un acteur de son avenir.

Or de tout temps et sur tous les continents, les injustices politiques et la montée en puissance des intolérances menaçant la démocratie ont révélé la conscience des jeunes sur leur rôle d'acteurs citoyens de la société. Encore tout récemment avec la remobilisation civique et politique menée en France par les lycéens.

Ces « jeunes » ne seraient-ils citoyens qu'en temps de crise aiguë ? Leur capacité à comprendre les enjeux politiques se limiterait-elle à quelques grands problèmes planétaires ? Nous ne le pensons pas. Nous souhaitons dès lors lancer un signal fort de confiance et de reconnaissance du jeune citoyen.

De verlaging van de stemgerechtigde leeftijd tot 16 jaar, voor alle gekozen assemblees, gaande van de gemeenteraad over het Federaal Parlement tot het Europees Parlement, geeft zeer concreet invulling aan die aangescherpte burgerzin: het is een sterke blijk van het vertrouwen dat onze samenleving in jongeren stelt en van de erkenning, als waarde, van die concrete deelname aan de besluitvorming inzake aangelegenheden die hen aanbelangen.

Tegen de achtergrond van een geleidelijke overgang van kind naar volwassene, lijkt de idee logisch om in dat proces een aantal stadia in te bouwen. De toegang tot nieuwe rechten moet stapsgewijs, via een aantal op die ontwikkelingen inspelende vormingsprocessen, verlopen.

Het spreekt dan ook voor zich dat die maatregel gepaard zal moeten gaan met een aanzienlijke inspanning die inzake voorlichting, vorming en efficiënte participatie van de betrokken jongeren zal moeten worden geleverd. Zo zijn zestienjarige jongeren nog steeds schoolplichtig. Veel efficiënter dan vroeger kan de school vandaag bijgevolg de eerste daad voorbereiden die de jongere als burger zal stellen, door hem een echte staatsburgerlijke en politieke vorming te verstrekken.

Evenzo is het uit den boze jongeren stemrecht te verlenen zonder dat zij enige inspraak zouden krijgen in hun school, hun wijkhuis, hun jongeren- of jeugdcentrum (of – organisatie), hun sportclub, hun gemeente, hun gezin enzovoort. Anders zou het om een louter op zichzelf staande maatregel gaan en zou het aanscherpen van de burgerzin verworden tot een uiting van machteloosheid en tot een democratische schijnvertoning. De jongeren moeten kunnen participeren in het besluitvormingsproces over aangelegenheden die hen aanbelangen.

Dit wetsvoorstel toont dus op de meest zichtbare manier aan dat de omstandigheden waarin jongeren de dag van vandaag bij onze samenleving worden betrokken, ingrijpend gewijzigd zijn.

De handhaving van de burgerlijke en strafrechtelijke meerderjarigheid op 18 jaar – die wij hoegenaamd niet op de helling zetten – brengt er ons tevens toe de leeftijd waarop het recht op verkiesbaarheid geldt, tot 18 jaar te verlagen, zoals dat trouwens reeds voor de provincie- en gemeenteraadsverkiezingen het geval is. Op die manier maakt deze maatregel het mogelijk om, voor alle assemblees, eenvormig tot een zelfde leeftijd te komen waarop men zich verkiesbaar mag stellen, zonder dat de periode waarin men niet verkiesbaar is, buitensporig lang zou zijn.

L'abaissement du droit de vote à 16 ans, dans toutes les assemblées élues, du conseil communal au Parlement européen, en passant notamment par les Conseils régionaux et de Communauté, donne une dimension extrêmement concrète à cet éveil citoyen : c'est un acte fort qui démontre que la société leur fait confiance et reconnaît cette valeur de participation concrète aux décisions qui les concernent.

Dans une optique d'un passage progressif de l'enfance vers l'âge adulte, l'idée de créer des étapes apparaît logique. L'accession à de nouveaux droits se fait de façon évolutive, avec des formations adaptées.

Il est dès lors évident que cette mesure devra s'accompagner d'un important travail d'information, de formation et de participation efficiente des jeunes concernés. Ainsi, par exemple, à 16 ans le jeune est encore dans l'obligation scolaire. L'école pourra dès lors préparer beaucoup plus efficacement qu'aujourd'hui le premier geste citoyen par une véritable formation civique et politique.

De même, permettre aux jeunes de voter sans qu'ils n'aient un seul mot à dire dans leur école, leur maison de quartier, leur centre ou organisation de jeune(sse)s, leur club sportif, leur commune, leur famille, etc., serait une mesure isolée qui entraînerait la démarche de citoyenneté en démarche d'impuissance et en leurre de la démocratie. Les jeunes doivent pouvoir participer au processus de prise de décisions qui les concernent.

Cette proposition est donc la mesure la plus visible d'une profonde modification des conditions d'implication des jeunes dans la société.

Le maintien de la majorité civile et pénale à 18 ans, que nous ne remettons aucunement en question, nous conduit également à proposer d'abaisser à 18 ans le droit d'éligibilité, comme c'est déjà le cas pour les élections communales et provinciales. Cette mesure permet ainsi d'uniformiser l'âge d'éligibilité pour toutes les assemblées, sans que la période d'inéligibilité soit démesurément longue.

Wij preciseren dat de stemplicht op identiek dezelfde wijze als voor alle andere burgers, op die jongeren tussen zestien en achttien jaar van toepassing zal zijn. Wij wensen geen categorie burgers in het leven te roepen voor wie de toekenning van een nieuw recht niet met de daarmee overeenstemmende plicht gepaard zou gaan.

Momenteel is bij de burgers – en inzonderheid bij de jongeren – zeer duidelijk sprake van een vertrouwenscrisis ten opzichte van hun politieke vertegenwoordigers en van de traditionele instellingen die zich wanhopig pogen te vernieuwen. Met de toekenning, in dat klimaat, van het stemrecht aan zestienjarigen, willen we een duidelijk signaal uitzenden om de jongeren nauwer en concreet bij het reilen en zeilen van de samenleving te betrekken.

Dit wetsvoorstel past dan ook in een geheel van voorstellen die strekken tot de verlaging van het stemrecht tot zestien jaar bij de provincie- en gemeenteraadsverkiezingen, de gewest- en gemeenschapsverkiezingen, de Europese en parlementsverkiezingen.

Dit wetsvoorstel strekt inzonderheid tot wijziging van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen en van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse Instellingen teneinde, bij de verkiezingen van de Vlaamse Raad, van de Waalse Gewestraad en van de Brusselse Hoofdstedelijke Raad, de stemgerechtigde leeftijd tot 16 jaar (de artikelen 3 en 5) en het recht om verkiesbaar te zijn tot 18 jaar (de artikelen 2 en 3) te verlagen.

Précisons que l'obligation de vote s'appliquera bien évidemment de manière identique à ces jeunes de 16 à 18 ans ; nous ne voulons pas une catégorie de citoyens pour lesquels l'octroi d'un nouveau droit ne s'accompagnerait pas du devoir correspondant.

Dans un contexte de crise de confiance accentuée des citoyens – et des jeunes particulièrement – envers leurs représentants politiques et les institutions traditionnelles en panne de rénovation, accorder le droit de vote à 16 ans est un signal clair de rapprochement et d'implication concrète des jeunes au sein de la société.

La présente proposition de loi fait dès lors partie d'un ensemble de propositions visant à abaisser le droit de vote à 16 ans pour les élections communales, provinciales, régionales, communautaires, législatives et européennes.

Cette proposition en particulier a pour objet de modifier la loi spéciale du 8 août 1980 de réformes institutionnelles et la loi spéciale du 12 janvier 1989 relative aux institutions bruxelloises, afin d'abaisser le droit de vote à 16 ans (articles 3 et 5) et le droit d'éligibilité à 18 ans (articles 2 et 4) pour les élections du Conseil flamand, du Conseil régional wallon et du Conseil de la Région de Bruxelles-Capitale.

Zoé GENOT (AGALEV-ECOLO)
Kristien GRAUWELS (AGALEV-ECOLO)

VOORSTEL VAN BIJZONDERE WET**HOOFDSTUK I****Inleidende bepaling****Artikel 1**

Deze bijzondere wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 77 van de Grondwet.

HOOFDSTUK II**Wijzigingen van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen****Art. 2**

In het bij de wet van 16 juli 1993 gewijzigde artikel 24*bis*, § 1, eerste lid, 3°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, worden de woorden «de volle leeftijd van 21 jaar hebben bereikt» vervangen door de woorden «de volle leeftijd van 18 jaar hebben bereikt».

Art. 3

In het bij de wet van 16 juli 1993 gewijzigde artikel 25*bis*, § 1, eerste en tweede lid, van de dezelfde bijzondere wet, worden de woorden «de volle leeftijd van 18 jaar hebben bereikt» telkens vervangen door de woorden «de volle leeftijd van 16 jaar hebben bereikt».

HOOFDSTUK III**Wijzigingen van de wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse Instellingen****Art. 4**

In artikel 12, § 1, eerste lid, 3°, van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse Instellingen, worden de woorden «de volle leeftijd van 21 jaar hebben bereikt» vervangen door de woorden «de volle leeftijd van 18 jaar hebben bereikt».

Art. 5

In artikel 13, eerste lid, van dezelfde bijzondere wet, worden de woorden «de volle leeftijd van 18 jaar hebben bereikt» vervangen door de woorden «de volle leeftijd van 16 jaar hebben bereikt».

PROPOSITION DE LOI SPÉCIALE**CHAPITRE Ier****Disposition préliminaire****Article 1er**

La présente loi spéciale règle une matière visée à l'article 77 de la Constitution.

CHAPITRE II**Modifications de la loi spéciale du 8 août 1980 de réformes institutionnelles****Art. 2**

A l'article 24*bis* de la loi spéciale du 8 août 1980 de réformes institutionnelles, modifié par la loi du 16 juillet 1993, dans le § 1er, alinéa 1er, 3°, les mots « âgé de 21 ans accomplis » sont remplacés par les mots « âgé de 18 ans accomplis ».

Art. 3

A l'article 25 de la même loi spéciale, modifié par la loi du 16 juillet 1993, dans le § 1er, alinéas 1er et 2, les mots « âgés de 18 ans accomplis » sont chaque fois remplacés par les mots « âgés de 16 ans accomplis ».

CHAPITRE III**Modifications de la loi spéciale du 12 janvier 1989 relative aux institutions bruxelloises****Art. 4**

A l'article 12, § 1er, alinéa 1er, 3°, de la loi spéciale du 12 janvier 1989 relative aux institutions bruxelloises, les mots « âgé de 21 ans accomplis » sont remplacés par les mots « âgé de 18 ans accomplis ».

Art. 5

A l'article 13, alinéa 1er, de la même loi spéciale, les mots « âgés de 18 ans accomplis » sont remplacés par les mots « âgés de 16 ans accomplis ».

HOOFDSTUK IV

Slotbepaling

Art. 6

Deze bijzondere wet treedt in werking bij de eerstvolgende algehele vernieuwing van de Vlaamse Raad, de Waalse Gewestraad en de Brusselse Hoofdstedelijke Raad.

3 juni 2002

CHAPITRE IV

Disposition finale

Art. 6

La présente loi entre en vigueur lors du prochain renouvellement intégral du Conseil flamand, du Conseil régional wallon et du Conseil de la Région de Bruxelles-Capitale.

3 juin 2002

Zoé GENOT (AGALEV-ECOLO)
Kristien GRAUWELS (AGALEV-ECOLO)